

เมื่อสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแอ่วลาว

วิบูล วิจิตรวาทการ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว นั้น ทรงครองราชย์เป็นประมุขแห่งกรุงสยามพร้อมกัน

เราทราบดีจากประวัติศาสตร์ว่าเมื่อสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 สิ้นพระชนม์ลง เหล่าข้าราชการบริพารขุนนางผู้ใหญ่และพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งหลาย ต่างร่วมประชุมปรึกษากันแล้วพร้อมใจกันตัดสินใจว่า บุคคลที่สมควรเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อไป คือเจ้าฟ้ามงกุฎหรือสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เจ้าฟ้ามงกุฎขณะนั้นยังทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ได้เริ่มพุทธศาสนา เมื่อขุนนางผู้ใหญ่มากราบบังคมเชิญให้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์องค์ต่อไป ก็กล่าวว่าจะยินดีรับตำแหน่งเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าหากพระอนุชาคือสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จะได้ร่วมเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงสยามด้วย

การกระทำเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงพระทัยที่รักใคร่พระอนุชามาก และแสดงถึงความปรารถนาที่จะให้เกียรติแก่สมเด็จพระปิ่นเกล้าอย่างสูงสุด

โดยแท้จริงและตลอดรัชกาลของพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์นี้ สมเด็จพระปิ่นเกล้าได้ทรงแสดงความจงรักภักดีต่อพระเชษฐาอย่างเต็มที่ และได้ทรงใช้ความสามารถของพระองค์ในการรับใช้ช่วยทำราชการแบ่งเบาภาระการปกครองแผ่นดินมาจากสมเด็จพระจอมเกล้าได้อย่างดี

เพราะฉะนั้นจึงไม่มีนักประวัติศาสตร์ผู้ใดทั้งในอดีตและปัจจุบันที่จะสงสัยในความรักใคร่และไม่ตรีจิตซึ่งทั้งสองพระองค์นี้มีต่อกัน

แต่ในเวลาเดียวกันก็เป็นที่น่าพิศวงว่าลึกลับหลังกันนั้นมักจะมีการกล่าวลือเลือนหรือค่อนข้างอยู่เป็นนิจ แต่เป็นเพียงเรื่องเบา ๆ ไม่มีความสำคัญอย่างไรในด้านการเมือง

เล่าไว้ในประวัติศาสตร์ว่า เวลาหลัง สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมักจะทรงเรียกพระเชษฐาว่า พี่ทิดหรือพี่เถร ซึ่งเป็นการล้อเลียนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงอุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่ได้ร่วมโพธิ์ร่วมไทรของพระพุทธศาสนาเป็นเวลานานถึง 20 กว่าปี ก่อนจะขึ้นครองราชสมบัติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนสมเด็จพระจอมเกล้าเองนั้น ก็ได้ทรงกล่าวบ่อย ๆ ในทำนองค่อนข้างเกี่ยวกับเรื่องที่สมเด็จพระปิ่นเกล้าทรงโปรดให้คนถวายลูกสาว โดยเฉพาะผู้หญิงไทยปนลาวผิวขาวสวยงาม หรือการที่พระองค์โปรดแอมวลาจนผู้คนฟังแล้วนึกว่าเป็นลาวไม่ใช่กษัตริย์ไทย

สมเด็จพระบรมพระตำราจนาภา ได้ทรงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระจอมเกล้า และสมเด็จพระปิ่นเกล้าไว้ว่า

“ผู้อ่านพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ไม่ทราบพฤติการณ์แต่ก่อน น่าจะเข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นอริต่อกัน ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น ที่แท้เกิดแต่พระอุปนิสัยต่างกัน พระราชานิยมต่างกัน แต่ส่วนพระองค์ทรงรักใคร่ชอบชดสนิทสนมกัน

เพราะเหตุใดที่กล่าวมาจึงมักตรัสต่อกันทั้งสองฝ่าย ด้วยถือว่าถึงอีกฝ่ายหนึ่งจะทรงทราบก็ไม่พิโรธ

เล่ากันว่าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมักตรัสเรียกพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พี่ทิดบ้าง พี่เถรบ้าง และตรัสค่อนข้างแค้น

แต่ว่าหากพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมีใครเขียนลายพระราชหัตถเลขา จึงไม่ปรากฏคำทรงค่อนข้างพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นลายลักษณ์อักษร ความซึ่งค่อนข้างนั้นก็พึงสังเกตเห็นได้ว่ามิได้เกี่ยวข้องกับราชการบ้านเมือง”

ในพระราชหัตถเลขาฉบับหนึ่ง ซึ่งทรงเขียนถึงคณะราชทูตไทยที่กรุงลอนดอน สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบ่นให้คณะทูตฟังถึงความเข้าใจผิดของคนทั่วไป ทั้งคนไทยที่อยู่ในกรุงเทพฯ และฝรั่งในกรุงเทพฯ หรือในเมืองอังกฤษ

ทรงน้อยพระทัยที่คนส่วนมากคิดไปว่า พระองค์เองนั้นแก่ชรา สุขภาพอ่อนแอ ผิดกับอนุชาคือสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ซึ่งคนทั้งหลายนิยมนับถือว่าทรงมีสุขภาพแข็งแรง มั่นสมองปราดเปรื่อง ทรงพระปรีชาสามารถยิ่งนัก ทรงดำรัสในทางค่อนข้างน้อยพระทัยเพราะผู้คนที่ทั้งหลายมักจะคิดว่า

“ขุนหลวงวังหลวง (คือสมเด็จพระจอมเกล้าเอง) แก่ชราคร่ำคร่า ผอมโซเซ เหาราชการไม่ได้ ไม่แข็งแรง ได้เป็นขุนหลวงเพราะเป็นที่วังหน้า (คือสมเด็จพระปิ่นเกล้า) ราชการแผ่นดินสิทธิ์ขาด แก่วังหน้าหมดทั้งนั้น ถึงการทำสัญญาด้วยอังกฤษ ทำนุบำรุงบ้านเมืองก็ดี แต่งทูตไปก็ดี เป็นความคิดหวังหน้าหมด วังหลวงเป็นอ้อ ๆ แอ ๆ พยกพเยตอยู่เปล่า ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อแขกเมืองเข้ามาหา วังหน้าต้องแอบข้างหลังสอนให้พูดถึงพูดกับแขกเมืองได้ วังหน้าเป็นหนุ่มแข็งแรง ซี่ข้างน้ำมัน ซี่ม้าเทศสูงสามคอกเศษ ยิ่งป็นทุกวัน ชอบการทหารมาก มีวิชาอาคมดี ฤๅษีมนีแพทย์หมอมีวิทยานับถือเข้าอยู่ด้วยมาก ผู้หญิงก็รักมาก เลี้ยงลูกเมียดี เจ้าก็บเป็นพระมเหสีเฮอมาอิสติข้างใน

ข่าวฤๅษีนี้ ตลอดทั่วเมืองไทย เมืองลาว แลจีน ฝรั่งเศส อังกฤษ ทั้งปวงไม่ใช่ฤๅษี ฤๅษีมาดังนี้

ตั้งแต่ข้าพเจ้ายังอ่อนกว่าวังหน้าเดี๋ยวนี้อยู่เหมือนแรกเข้ามาอยู่ในวังนี้ ข้าพเจ้าอายุยังอ่อนกว่าวังหน้าในบัดนี้ถึง 4 ปี มันก็ว่าแก่แล้ว ครั้นนี้วังหน้าท่านก็มีอายุแก่กว่าข้าพเจ้าเมื่อแรกเข้ามาถึง 4 ปีเศษแล้ว มันก็ยังว่าหนุ่มอยู่”

เรื่องอายุที่กล่าวถึงนี้ ความจริงพระองค์มีพระชนมายุมากกว่าสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นแน่ แต่ทรงกล่าวประชดเพราะว่าคนบางคนก็พูดว่า พระองค์อ่อนพระชนมายุกว่า แต่ถึงกระนั้นก็ดูลักษณะแก่กว่าเป็นอันมาก

ความจริงการที่ผู้คนเข้าใจผิดว่าสมเด็จพระปิ่นเกล้าทรงเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินกิจการของบ้านเมืองนั้น เกิดเหตุจากมิสเตอร์น็อกส์ กงสุลอังกฤษในกรุงสยาม ซึ่งเป็นคนที่จงรักภักดีต่อสมเด็จพระปิ่นเกล้ายิ่งนัก จึงได้เขียนบทความภาษาอังกฤษไปลงหนังสือพิมพ์อังกฤษทั้งในกรุงสยามและในเมืองอังกฤษเอง กล่าวชมสมเด็จพระปิ่นเกล้า และในเวลาเดียวกันก็กล่าวติเตียนสมเด็จพระจอมเกล้าอย่างไม่ถูกต้องต่อความจริง

กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงบันทึกความคิดเห็นไว้ว่า

“ความที่ทรงโหม่นลในเรื่องหนังสือพิมพ์ลงยกย่องสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว แลติเตียนพระองค์ตั้งปรากฏในพระราชหัตถเลขาฉบับนี้

สันนิษฐานว่าความนั้น มิสเตอร์น็อกส์เดิมเป็นผู้ช่วยในสถานกงสุลอังกฤษเห็นจะแต่งสิ่งไปลงพิมพ์

ในสมัยนั้นที่กรุงเทพฯ ฯ ยังมีคนอังกฤษน้อย มิสเตอร์น็อกส์เดิมเป็นนายร้อยเอกทหารอังกฤษอยู่อินเดีย ออกจากอินเดียมาหางานทำในประเทศนี้ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจ้างไว้เป็นครูทหาร โปรดปรานถึงประทานหญิงคนหนึ่งซื้อปรางให้เป็นภรรยา

ครั้นรัฐบาลอังกฤษเข้ามาตั้งกงสุลมิสเตอร์น็อกส์เป็นคนรู้ภาษาไทย จึงไปรับตำแหน่งล่ามอยู่ในสถานกงสุล และอยู่ต่อมาจนได้เป็นกงสุลเยอเนรัลอังกฤษในกรุงเทพฯ ฯ ”

อีก ตอนหนึ่งทรงอธิบายไว้ว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“พฤติการณ์ครั้งนั้นเกิดขึ้นด้วยมิสเตอร์นีอกส์ นายร้อนเอกททาร์อังกฤษ ซึ่งเดิมเข้ามาเป็นครูทหารอยู่ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังกลับไปรับราชการอังกฤษเป็นตำแหน่งล่ามอยู่ในสถานกงสุล เป็นผู้ฝึกใฝ่อยู่ทางวังหน้า ชอบกล่าวและเขียนส่งลงหนังสือพิมพ์เป็นความติเตียนฝ่ายวังหลวง และยกย่องทางวังหน้าต่าง ๆ เป็นต้น

แล้วหาว่าในการที่ไทยเป็นไมตรีกับอังกฤษและสำเร็จได้ด้วยฝ่ายวังหน้าที่นั้น ความข้อนี้น่าไม่จริง มีหลักฐานอยู่ในหนังสือจดหมายเหตุของเซอร์ยอนบราวน์ริง ราชทูตอังกฤษที่เข้ามาทำหนังสือสัญญาครั้งนั้น ว่าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นแต่ทรงต้อนรับเลี้ยงดู มิได้เกี่ยวข้องทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีอย่างหนึ่งอย่างใด

เมื่อมีคำที่กล่าวติเตียนขึ้นเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงน้อยพระราชหฤทัย ดังทรงแสดงไปในพระราชหัตถเลขาถึงคณะทูต”

อีกเรื่องหนึ่งที่สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดที่จะค่อนพระอนุชา คือการที่ผู้คนนิยมถวายลูกสาวแก่สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่าแก่พระองค์เอง

ในตอนหนึ่งทรงตรัสถึงสมเด็จพระปิ่นเกล้าว่า

“ถ้าเสด็จในหัวบ้านซานเมืองที่ใดก็ได้ลูกสาวเจ้าบ้านผ่านเมือง แลกรรมการมาทุกที่ ไปสระบุรีก็ได้ลูกสาวพระปลัดมา

ไปนครราชสีมาก็ได้ลาวมากกว่า 9 คน 10 คน

ไปพนมสนิมก็ได้ลูกสาวหลวงปลัดมา

ไปราชบุรีเมื่อเดือน 6 นี้ ก็ได้ลูกสาวใครไม่ทราบเลยเข้ามา

แต่ข้าพเจ้าไปไหนมามันก็ว่าชรา ไม่มีใครให้ลูกสาวเลย ต้องกลับมาแผลงวัง เพราะว่าคร่ำคราชรภาพ ผมไม่ลืดอกถึงบางยังมีอยู่บ้าง ดำอยู่บ้าง แต่หาได้จับกระหม่อมไม่ แลไปก็เห็นเป็นล้านโล้นโดงไป

ข้าพเจ้าซื้อแก๊ปเขาใส่ อดสำห้ขี้ม้าเที่ยวเล่นจะให้มันว่าหนุ่ม มันก็ว่าแกอยู่ตัวเอง ไม่มีใครยกลูกสาวให้”

ที่ค่อนข้างแรงที่สุด เห็นจะเป็นตอนประกาศห้ามแ้วลาว

เป็นที่ทราบกันดีว่าสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดปรานสตรีชาวลาวยที่มีผิวขาว สวยงาม ปากบาง จมูกเล็ก ตาโต เวลาเสด็จไปทางทิศเหนือในสมัยนั้นเรียกกันว่าเขตลาว ก็มักจะนำเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สาวลาวกลับมารับใช้ใกล้ชิดสนิท 9 คน 10 คน ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว จากนั้นพระองค์ก็ยังสามารถ ฟ้อนและแฉ่วลาวได้อย่างชำนาญชำนาญ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์บันทึกไว้ในพระราชพงศาวดาร รัชกาล ที่ 4

“เมื่อพระองค์ยังมีพระชนม์อยู่ ได้สร้างแต่พระอารามน้อยที่บ้านสีทา และทำพลับพลาที่ ประทับอย่างเราไว้แห่งหนึ่ง พระองค์โปรดแคน ไปเที่ยวทรงตามเมืองพนัสนิคมบ้าง ลาวบ้าง สัมประทวน เมืองนครชัยศรีบ้าง บ้านสีทาแคว้นเมืองสระบุรีบ้าง พระองค์ฟ้อนและแฉ่วได้ ขำขันชำนาญ ถ้าไม่ได้เห็นพระองค์แล้วก็สำคัญว่าลาว”

จริง การที่สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเล่นแคน และนิยมเสด็จไปเที่ยวฟ้อน และแฉ่วอย่างคนลาวตามเมืองต่าง ๆ ก็ไม่น่าจะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด สมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบความประพฤตินี้ของพระอนุชาตี

แต่อยู่ที่ ๆ วันหนึ่งก็ทรงประกาศห้ามมิให้ผู้ใดเล่นแฉ่วลาวในกรุงสยามต่อไปอีก ประกาศ ฉบับที่ 267 นี้มีใจความว่า

“มีพระบรมราชโองการดำรัสแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลทวยราชฎ์ชาวสยามทุกหมู่ เหล่าในกรุง แลหัวเมืองให้ทราบกระแสพระราชดำริว่า เมืองไทยเป็นที่ประชุมชาวต่างประเทศต่างภาษา ใกล้ไกลมากด้วยกันมานานแล้ว การละเล่นฟ้อนรำขับร้องภาษาต่าง ๆ เคยมีปะปนเป็นที่ดูเล่นฟัง เล่น ต่างสำราญเป็นเกียรติยศบ้านเมืองก็ดีอยู่

แต่ถ้าของเรานั้นคงอยู่กับเพศตามภาษาของคนนั้น ๆ ก็สมควร หรือไทยจะเรียนเอามา เล่นได้บ้าง ก็เป็นดีอยู่ว่า ไทยเรียน ใครเรียนได้

เหมือนหนึ่งพระเทศนามหาชาติ ว่าอย่างลาวก็ได้ ว่าอย่างมอญก็ได้ ว่าอย่างพม่าก็ได้ ว่า อย่างเขมรก็ได้ ก็เป็นดี แต่จะเอามาเป็นพื้นไม่ควร ต้องเอาอย่างไทยเป็นพื้น อย่างอื่น ๆ ว่าเล่นได้ แต่แหล่งหนึ่งสองแหล่ง

ก็การบัดนี้เห็นแปลกไปนัก ชาวไทยทั้งปวงและทั้งการเล่นสำหรับเมืองตัว คือปีพาทย์ มโหรี เสภาครึ่งท่อน ปลดไก่อ ลักวาเพลง ไก่อ่าเกี่ยวข้าวและละครร้องเสียมด พากันเล่นแต่ลาวแคน ไปทุกหนทุกแห่งทุกตำบลทั้งผู้ชายผู้หญิง

จนท่านที่มีปีพาทย์มโหรีไม่มีผู้ใดหา ต้องบอกขายเครื่องปีพาทย์ เครื่องมโหรี ในที่นี้ งานการโกนจุก บวชนาค ก็ทะเลลาวแคนเล่นเสียมดทุกแห่ง ราคาหางานหนึ่งแรงถึง 10 ตำลึง 12 ตำลึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การที่เป็นอย่างนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่าไม่สู้งาม ไม่สู้ควร ที่การเล่นอย่างลาว จะเป็นพื้นเมืองไทย ลาวแคนเป็นข้าของไทย ไทยไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอาอย่างลาวมาเป็นพื้นเมืองไทยไม่สมควร ตั้งแต่พากันเล่นลาวแคนมาอย่างเดียวกันก็ว่าสิบปีมาแล้วจนการตกเป็นพื้นเมือง

แลสังเกตดูการเล่นลาวแคนชุกชุมที่ไหน ฝนก็ตกน้อยลวงโรยไป ถึงปีนี้ข้าวในนารอดตัวก็เพราะน้ำป่ามาช่วย

เมืองที่เล่นลาวแคนมาก เมื่อฤดูฝน ๆ ก็น้อย ทำนาก็เสียไม่งอกงาม ทำขึ้นได้บ้างเมื่อปลายฝน น้ำป่ากระโชกมาก็เสียหายหมด

เพราะฉะนั้นทรงพระราชวิตกอยู่ โปรดให้ขออ้อนวอนแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ที่คิดถึงพระเดชพระคุณจริง ๆ ให้งดการเล่นลาวแคนเสีย อย่าหามาดูแลฟัง แลอย่าให้เล่นเองเลย

ลองดูสักปีหนึ่งสองปี การเล่นต่าง ๆ อย่างเก่าของไทยคือละครพ็อนรำ ปี่พาทย์ มโหรี เสภาเครื่องทอน พรบโก่ ลักวา เพลงโกป่าเกี่ยวข้าว แลอะไร ๆ ที่เคยเล่นมาแต่ก่อน เอามาเล่น มากู้ขึ้นบ้าง อย่าให้สูญ

เล่นลาวแคนขอให้งดเสียเลิกเสียสักปีหนึ่งสองปี ลองดูฟ้าฝนจะงามไม่งามอย่างไรต่อไปข้างหน้า

ประกาศอันนี้ ถ้ามีฟัง ยังจะขึ้นเล่นลาวแคนอยู่ จะให้เรียกภาษีให้แรง ใครเล่นที่ไหนจะให้เรียกแต่เจ้าของที่แลผู้เล่น ถ้าลักเล่นจะต้องจับปรับให้เสียภาษี 2 ต่อ 3 ต่อ”

ประกาศนี้ผู้เขียนเข้าใจว่าคงจะมีผลให้พระอนุชาน้อยพระทัยได้เหมือนกัน

เรื่องค่อนข้างไปค่อนข้างมาระหว่างพระเจ้าแผ่นดิน 2 องค์ ซึ่งก็ทำด้วยพระทัยรักใคร่เป็นกุศลต่อกันอยู่เสมอ จึงมีเล่าไว้เพียงเท่านี้